

Noorwegen

De Lofoten
Mendelevski/Stock

De regio's van deze gids

(zie de kaart aan de binnenzijde van het omslag)

1 Oslo en Oost-Noorwegen	blz. 129
2 Zuid-Noorwegen	blz. 191
3 Bergen en de zuidwestelijke fjorden	blz. 213
4 De westelijke fjorden	blz. 257
5 Midden-Noorwegen	blz. 291
6 Tromsø en de Lofoten	blz. 327
7 Lapland en de Noordkaap	blz. 381

INHOUD

Sunvincible/iStock

NIET TE MISSEN

Een keuze uit de mooiste plekjes ...6

HOOGTEPUNTEN VAN MICHELIN

De mooiste reisherinneringen10

REISPLANNER

Een keuze uit de mooiste routes...18

DE REIS VOORBEREIDEN

Reistips.....26

NAAR NOORWEGEN

Met het vliegtuig.....28

Met de boot en de auto.....29

Met de bus.....29

Met de trein.....30

VOOR HET VERTREK

Klimaat31

Nuttige adressen.....32

Formaliteiten33

Geldzaken.....34

Tijdsverschil34

Telefoneren in Noorwegen.....35

Overnachten35

Uit eten36

NOORWEGEN VAN A TOT Z

Rubrieken
in alfabetische volgorde.....38

MET HET GEZIN

Bezienswaardigheden en
activiteiten voor het gezin51

MEMO

Evenementen52

Leestips.....53

Films.....54

Muziek.....54

Noorwegen in
Nederland en België55

MEER WETEN OVER NOORWEGEN

NOORWEGEN VANDAAG

Noren.....58

Een sportief land62

Politiek leven en actualiteit.....64

VOLKSTRADITIES

Feesten en festiviteiten68

Folklore68

Kunstnijverheid68

Nationale klederdrachten.....69

Hyttetur69

GASTRONOMIE

Noorse producten70

Maaltijden en eetgewoonten.....73

ECONOMIE

Sociaal kapitalisme.....74

Traditionele sectoren74

De sage van het zwarte goud75

Industrie rond de natuurlijke
hulpbronnen.....76

Internationale handel.....77

Groeiend toerisme.....77

LANDSCHAP EN NATUUR

Topografie78

Adembenemende
landschappen.....79

Grote ongerepte gebieden82

HET MILIEU

Individuele
verantwoordelijkheid.....88

Milieupolitiek.....88

Nationale parken.....	89
Uitdagingen nu en in de toekomst	89
Bijna volmaakt.....	90

DE SAMI

Oorsprong	91
Traditioneel leven	92
Taal en cultuur.....	92
Heden.....	93

ARCHITECTUUR

Meesters van het hout	95
In navolging van de grote stromingen	98

KUNST EN CULTUUR

Schilder- en beeldhouwkunst.....	100

Design	101
Literatuur.....	102
Film.....	104
Muziek.....	105

DE VIKINGEN

Expedities	107
Samenleving	109
Mythe	111

GESCHIEDENIS

Van prehistorie tot kerstening	112
Unie, Reformatie en rivaliteit.....	115
Op weg naar onafhankelijkheid..	119
Van de Tweede Wereldoorlog tot nu	121
Beroemde Noren.....	122
<i>De belangrijkste data</i>	125

STEDEN EN BEZIENSWAARDIGHEDEN

1 OSLO EN OOST-NOORWEGEN

Oslo	132
Lillehammer en de dalen van Oppland.....	168
Kongsberg	180

2 ZUID-NOORWEGEN

Het massief van Telemark.....	192
Kristiansand.....	200
Mandal	207

3 BERGEN EN DE ZUIDWESTELIJKE FJORDEN

Bergen.....	214
Hurtigruten	238
Stavanger en de Hardangerfjord ..	241

4 DE WESTELIJKE FJORDEN

Ålesund	260
Geiranger en de Nordfjord	270
De Sognefjord	280

5 MIDDEN-NOORWEGEN

Trondheim	292
Røros	307
Kustweg Fv. 17	314

6 TROMSØ EN DE LOFOTEN

Lofoten.....	330
Vesterålen	346
Tromsø	354
Narvik	368
Spitsbergen.....	373

7 LAPLAND EN DE NOORDKAAP

Lapland	384
De Noordkaap	400

Woordenlijst	406
Register	409
Kaarten en plattegronden.....	419

**RAADPLEEG VOOR
IEDERE PLAATS ONS
ADRESBOEKJE**

NIET TE MISSEN

★★★ De reis waard

★★ Een omweg waard

★ Interessant

★★★

Oslo

De Noorse hoofdstad, die kan bogen op een uitzonderlijke ligging, biedt de bezoeker musea van wereldklasse en innovatieve architectuur. Zie blz. 132.

william87/stock

DariusPw/stock

★★★

Nidaroskathedraal

De kathedraal van **Trondheim★★**, een juweeltje van Noord-Europese gotiek en een middeleeuws pelgrimsoord, heeft de tand des tijds goed doorstaan. Zie blz. 292.

★★★★

Bergen

De wijk **Bryggen**★★★★ is een uniek geheel van houten huizen, die kenmerkend zijn voor de Hanzesteden. Zie blz. 216.

Petroos/iStock

★★★★

De Lofoten

Vissersdorpen, bergen die in zee duiken, stranden met turquoise zee-water. De Lofoten hebben steeds een ander gezicht. Spectaculair! Zie blz. 330.

sara_winter/iStock

★★★★

Geiranger

Dit bergdorp, beroemd door het omringende landschap, is een ideale uitvalsbasis voor een verkenning van de fjorden, met de auto of met een veerboot. Zie blz. 270.

agustanop/iStock

Bultrug bij Tromsø
Sumvincible/Stock

♥ **Snuffel in de vintagewinkels** van Oslo, op zoek naar Scandinavische designmeubelen, waarvan de minimalistische stijl opgang maakt, of naar oude lp's of decoratieve spellen. **Zie blz. 165.**

♥ **Kijk uit naar papegaaiduikers**, walvissen en zehonden als u een tocht op zee maakt vanuit Andenes. Of zie wolven, lynxen, bruine beren en elanden in het Polar Park, dicht bij Narvik. **Zie blz. 352 en 371.**

♥ **Geniet van de traditionele Noorse keuken:** gerookte zalm, gefermenteerde forel, gedroogd lamsvlees (*fenalår*) of lamsragout (*fårikål*), eland, kruipbramen met slagroom (*multekrem*). Of proef de gerechten van de lokale sterrenkoks (Maaemo in Oslo is het eerste Noorse restaurant dat drie Michelinsterren in de wacht sleepte). **Zie blz. 161-163.**

Vlooiemarkt in Oslo
Ekely/Stock

TOP 5 Spectaculaire routes

1. Trollstigveien, de Trollenroute (blz. 274)
2. De E10, die dwars door de Lofoten voert (blz. 330)
3. De kustweg Fv. 17 (blz. 314)
4. De Atlantische Weg (blz. 264)
5. De Sognefjellsveg (blz. 286)

Trollstigveien, de Trollenroute
AlexanderNikiforov/iStock

♥ Vaar mee met een schip van de Hurtigruten

om de mooiste landschappen van het land te ontdekken, sommige niet toegankelijk via de weg. De grillige kustlijn, smalle fjorden en geïsoleerde vissersdorpjes verschijnen voor uw ogen op het ritme van de vaarbewegingen. Onderweg zijn er excursies om het land van dichtbij te bekijken. **Zie blz. 238.**

♥ **Pak de fiets** om volop van de Noorse natuur te genieten (Suleskarvegen, de fjorden, de kust van Helgeland, de Lofoten, de Atlantische Weg). De wegen zijn veilig genoeg voor fietsers en u kunt kiezen uit allerlei routes dwars door het prachtige landschap.

Zie blz. 39.

Wafelverkoper in Oslo
anouchka/iStock

Ronde in het zuiden: valleien, plateau en kustlijn 9 dagen

Route: 1300 km van Oslo naar Bergen, langs de zuidkust.

● Dag 1 & 2 Oslo

Gebruik de tabel 'Wat u niet mag missen in Oslo' (**blz. 133**) om uw programma in de hoofdstad samen te stellen. Overnacht in Oslo.

● Dag 3 & 4 Kongsberg en het Numedal

Neem de weg van Oslo naar Bergen via Kongsberg (**blz. 180**). Ontdek het Numedal met zijn prachtige boerderijen en staafkerken via weg 40 (**blz. 183**). Overnacht in

Geilo of Uvdal. Neem weg 7 door de hooglanden en dan de oude weg 13 die naar de waterval van Skjerve (**blz. 230**) leidt. Keer ten slotte terug naar Bergen via Voss (**blz. 230**) over de E16. Overnacht in Bergen.

● Dag 5 & 6 Bergen

Ontdek de Hanzestad en de musea (**blz. 214**). Maak een boottocht over de fjorden en overnacht in Bergen.

● Dag 7 tot 9 Zuidkust

Keer terug naar Oslo via de zuidkust. Rijd via de E39 naar Haugesund en Stavanger, 'de hoofdstad van het zwarte goud' (**blz. 241**). Overnacht in Stavanger. Ontdek de volgende ochtend de Fedafjord en de stranden van Mandal (**blz. 207**). Overnacht in Mandal of Kristiansand (**blz. 200**). Neem de laatste dag de E18 om de dorpen met witte huizen te bezichtigen (Kristiansand, Lillesand en Grimstad). Overnacht in Oslo.

Tip: maak deze reis bij voorkeur in het late voorjaar of het vroege najaar.

Stavanger in de provincie Rogaland
kharps/iStock

Het Noorwegen van de fjorden

11 dagen

C. Moirenc/hemis.fr

Route: 1100 km naar de mooiste fjorden, met vertrek uit Bergen.

● Dag 1 Bergen

Museumbezoek, Bryggen en de Hanzestad (**blz. 214**).

● Dag 2 & 3 Sognefjord

Neem weg 13 naar Vik, voor de majestueuze Sognefjord (**blz. 280**). Een veerboot verbindt Vangsnæs met Dragsvik. Overnacht in Balestrand.

● Dag 4 & 5 Nordfjord

Naar de Nordfjord (**blz. 274**) via Skei, weg 5 door Sogndal. Prachtige landschappen rond de Jostedalbreen (**blz. 274**). Overnacht in Stryn of Loen.

● Dag 6 Ålesund

Van fjord naar fjord via weg 15 en de E39 (veerboot tussen Festøya en Solavågen) tot Ålesund (**blz. 260**), jeugdstilstad. Overnacht in Ålesund.

● Dag 7 & 8 Geiranger

Richting Geiranger via Åndalsnes en de Trollstigeveien (**blz. 274**). Volgende dag naar de Dalsnibba of neem de Arendsweg. Overnacht in Geiranger.

● Dag 9 Sognefjellsveg

Van Geiranger naar de Lustrafjorden via Lom (E136) en de onvergetelijke weg 55 (Sognefjellsveg, **blz. 286**). Overnacht in Sogndal of Leikanger.

● Dag 10 Urnes en Undredal

Heen en weer naar de staafkerk van Urnes, dan naar Kaupanger (**blz. 283**) en Undredal (**blz. 285**), ferry tussen Fodnes en Mannheller. Overnacht in Flåm.

Tip: als u de tijd hebt, vergeet dan niet in Flåm het treintje te nemen (blz. 231).

● Dag 11 Naar Bergen

Neem de boot van Flåm naar Gudvangen om de smalle Nærøyfjord te bewonderen (**blz. 284**). Keer terug naar Bergen en Voss via de E16.

Tip: een tocht voor mooie dagen. De bergroutes zijn 's winters gesloten.

in hotels, zwembaden en openbare baden. Ook sommige campings en jeugdherbergen beschikken over een sauna.

SKIËN

Skiën is onlosmakelijk verbonden met het dagelijks leven in Noorwegen (zie *kader blz. 64*) en u kunt al aan de rand van de hoofdstad op de latten stappen. De Noren beoefenen de skisport op veel verschillende manieren: **alpineskiën**, **skitochten**, **langlaufen**, **zomerskiën** en **telemarken**. In de regio Jotunheimen (zie *blz. 287*) kunt u kiezen tussen tochten over de bewegwijzerde pistes en trektochten over de uitgestrekte witte vlakten. Zomerskiën, een absolute aanrader, kan met name in Stryn (zie *blz. 275*). De regio's Hardangervidda (zie *blz. 197*) en Geilo (zie *blz. 185*) zijn populair onder liefhebbers van *snow-kite* (op ski's of een snowboard laat u zich voorttrekken door een vlieger). Poedersneeuw is er uitermate geschikt voor en het effect is sensationeel. In de talrijke skioorden kunt u een passende uitrusting huren, lessen nemen en een excursie boeken.

☺ Als u buiten de gemarkeerde pistes wilt skiën, is het raadzaam een gids te huren. In januari is het het rustigst op de pistes.

SOUVENIRS

Breiwerk met levendige kleuren en verfijnde motieven trekken altijd de aandacht: u hebt de keuze uit verschillende merken. U kunt ook **buitensportmaterialen** kopen. Ze zijn erg duur maar van uitstekende kwaliteit. Denk ook aan schippers-truien of oliejasen, die zelfs midden in de zomer van pas kunnen komen. **Bont, leer** (met name mocassins die op het traditionele schoeisel van de Sami geïnspireerd zijn), **zilveren sieraden** (replica's van Vikingsieraden of stukken geïnspireerd op de rotstekeningen van Alta, zoals in

de beroemde Juhls' Silvergallery in Kautokeino - zie *blz. 389*), **houten en tinnen voorwerpen**, borduurwerk en textiel zijn de belangrijkste souvenirs. Noors design is vooral verkrijgbaar in de vorm van **glaswerk** en **keramiek**. Voor kinderen kunt u denken aan de befaamde **trollen** in allerlei vormen en afmetingen. Ook in de boetieks van de **Kerstman** kunt u originele ideeën opdoen.

Gastronomische producten

De beroemde **Noorse zalm** wordt in verschillende variaties verkocht, gerookt of rauw, in dikke plakken die hier 'Rossini' worden genoemd. U kunt dit souvenir kort voor uw vertrek aanschaffen, bijvoorbeeld in winkels op de luchthaven. Hier kunt u ook gerookte paling en ingemaakte haring kopen, evenals allerlei soorten visseneitjes van zalm of arctische forel, en zelfs de eitjes van de kabeljauw.

In supermarkten wordt gerookt of gedroogd vlees van **rendier** en **eland** verkocht – soms ook als vleeswaren of snack. Mis de *fenalår* niet, de gedroogde en vervolgens gerookte schapenbout. Sommige lokale kazen zijn het waard om mee naar huis te nemen, met name de befaamde **'bruine kaas'** van Noorwegen, die een lichtzoete smaak heeft (zie *kader blz. 176*). Wie van **poolbessen** houdt, kan ze het beste in de vorm van jam meenemen, dat is het gemakkelijkst te transporteren.

En dan is er natuurlijk de **aquavit**, verkregen door distillatie van rogge. Het drankje wordt soms gearomatiseerd met komijn, vlierbloesem, kruiden, venkel of jeneverbessen.

🍷 Zie 'Gastronomie', *blz. 70*.

Samische kunstnijverheid

Hoorn, hout, leer en stoffen zijn de traditionele materialen die door de Sami worden bewerkt. De kunstnijverheidsartikelen zijn doorgaans op een ingewikkelde manier uitgesneden of versierd met

Samische symbolen en tekeningen. De gewezen stroken in de kleding van deze ambachtslieden hebben de traditionele, felle kleuren die bij de Sami horen: rood, blauw, geel en groen. Naast textiel en leren mocassins vindt u ook prachtige messen. Aan het label **Duodji** ziet u dat het object echt door een Samische vakman is gemaakt.

TAAL

Bijna alle Noren spreken Engels, dus dat is de taal waarin u het meest zult communiceren, tenzij u het Bokmål of Nynorsk beheerst (zie blz. 60).

TELEFONEREN

Binnenland – Draai het achtcijferige nummer van de abonnee.

Internationaal – Draai 00 + landennummer + abonneenummer zonder de eerste 0. Het landnummer van Noorwegen is (00)47.

 Zie 'Telefoneren in Noorwegen', blz. 35.

Mobiele telefoons

Als u uw mobiele telefoon wilt gebruiken in Noorwegen, informeer dan naar de tarieven bij uw provider en zorg ervoor dat de **internationale functie** geactiveerd is. Goed nieuws: ook voor Noorwegen geldt dat per 15 juni 2017 de roamingkosten zijn afgeschaft. U kunt dus uw telefoon gebruiken zonder extra kosten (binnen de voorwaarden van uw contract in eigen land).

U kunt ook een plaatselijke prepaid **simkaart** aanschaffen. Met dit Noorse nummer kunt u ter plaatse goedkoper bellen. Let wel op of de kaart compatibel is met uw telefoon.

Teffooncellen

Deze zijn zo zeldzaam geworden dat mensen er een foto van maken! Om te bellen moet u muntjes hebben van NOK 5, 10 of 20 of een telefoonkaart NOK 100 à 200, verkrijgbaar in kiosken of bij Narvesen. Nog beter is

een internationale kaart, waarmee u langer kunt bellen.

TREKTOCHTEN

In elke regio kunt u aan de hand van bewegwijzerde paden wandelingen maken. Tochten van een uur of meerdere dagen, over vlak terrein of door heuvels of bergen. Van half juni tot eind september zijn alle gebieden bereikbaar en doordat het nergens echt nacht wordt, kunt u aan het begin van de zomer lang doorlopen. In de Noorse Alpen, langs de fjorden en op de eilanden van de Lofoten en de Vesterålen is het 's zomers erg druk. In de beboste vlakten rond Lillehammer en Hamar is het vooral in het najaar goed toeven. In de winter trekken Finnmark en de omgeving van Tromsø liefhebbers van sneeuwschoenwandelen. Maar welk seizoen het ook is, u hoeft slechts naar de buitenwijken van Oslo te trekken om te kunnen wandelen.

 www.turistforeningen.no en www.visitnorway.com/nl.

Veel Nederlandstalige organisaties organiseren in Noorwegen en op Spitsbergen wandeltochten. Zie 'Reisorganisaties', blz. 32.

Sint-Olafpad

Noord-Europa wordt doorkruist door een netwerk van 5000 km aan **pelgrimspaden** die allemaal naar Nidaros (Trondheim) voeren. Dit is het einddoel van het pelgrimspad van de heilige Olaf, dat al sinds de middeleeuwen bestaat. Bijna 2000 km ligt op Noors grondgebied (zie blz. 297). Sommige wandelaars volgen de hele route, maar het is ook mogelijk om slechts enkele kilometers of een paar dagen te lopen. Sommige etappes vereisen een goede lichamelijke conditie.

 Op www.visitnorway.com/nl en www.pilegrimsleden.no (Engels) is informatie over etappes, accommodatie en de georganiseerde tochten te vinden.

Zuid- Noorwegen **2**

Michelinkaart 752 C12-14/B14 – Vest-Agder, Telemark

- ▶ **HET MASSIEF VAN TELEMAR★ EN RONDRIT** 192
- ▶ **KRISTIANSAND EN RONDRITTEN** 200
- ▶ **MANDAL★ EN RONDRIT** 207

Het massief van Telemark

Telemark

Telemark, een bergachtige streek midden in Zuid-Noorwegen, is in de hele wereld bekend als de bakermat van de skisport. Met de besneeuwde bergtoppen, dichte wouden, diepe valleien en meren, en anderzijds ook de zonnige kust met de vele eilanden is het landschap van Telemark bijzonder contrastrijk. Ondanks de vele natuurlijke hulpbronnen (bosbouw, waterkrachtcentrale) verlaten veel bewoners de streek. Toch houdt Telemark zijn talrijke tradities in ere: het dialect, de klederdracht, de folkloristische muziek en dans, de stoere houten huizen en het ambachtswerk, dat voornamelijk bestaat uit zilverwerk, houtsnijkunst en weefproducten.

ADRESBOEKJE: BLZ. 198

Overnachten, uit eten, winkelen, sport en ontspanning enz.

INLICHTINGEN

Toeristenbureau

(Telemarkreiser) – Henrik Ibsens gate 2 - ☎ 35 90 55 20 - www.visitgrenland.no/en en www.visittelemark.com - ma-vr 9.00-16.00 u.

LIGGING

Regiokaart B2 (blz. 190) – Telemark beslaat een uitgestrekt gebied ten westen van Oslo, van de zuidkust rond Skien (grootste stad in

Telemark) tot de immense hoogvlakte van de Hardangervidda in het noorden. Vanuit Oslo is het midden van Telemark over de E18 (tot Drammen) en daarna de E134 (richting Haugesund) snel bereikbaar.

AANRADERS

De staafkerk van Heddal, verdwalen in de vele dalen in dit deel van Noorwegen 'waarin je kunt verdwijnen', en een boottocht op het Telemarkkanaal.

Rondrit Regiokaart (blz. 190)

★ TELEMAR B2

 Route van ongeveer 200 km, van Skien naar Dalen, in groen aangegeven op de kaart op blz. 190 – Reken op een dag. Rijd over weg 36 van Kongsberg naar Notodden en door naar Skien. Hoewel de weg tot Dalen niet altijd langs het kanaal loopt, is de autotocht vanwege het afwisselende landschap toch bijzonder interessant.

Skien B2

De grootste gemeente van Telemark (55.000 inw.) werd al in de 10de eeuw genoemd en was in de 17de eeuw, toen de houtsleep over water begon, een houtexporthaven. Skien is de geboortestad van **Henrik Ibsen** (zie kader blz. 102). Het huis waarin hij zijn jeugd doorbracht, **Nordre Venstøp**, staat noordelijk van Skien in Gjerpen (Venstøphøgda 74 - ☎ 47 47 37 23 - www.telemarkmuseum.no - mei-aug.: 11.00-17.00 u - NOK 70, tot 15 jaar NOK 30). Hier zette de jonge Ibsen zijn eerste succesvolle schreden als dramaturg en regisseur van een zelfgemaakt marionettentheater. De hanenbalken uit Nordre Venstøp vormen overigens de 'donkere zolder' uit zijn beroemde stuk *De wilde eend*.

Landschap in Telemark
D. Ziegler/Fionline/age fotostock

Telemarkmuseum★ – Øvregate 41 - ☎ 35 54 45 00 - www.telemarkmuseum.no - juni-aug.: dag. beh. ma 11.00-17.00 u - NOK 70 (kind NOK 30). Het museum ligt midden in een park, **Brekkeparken**. Het hoofdgebouw, een voormalig landhuis (begin 19de eeuw), herbergt een belangrijke collectie folkloristische kunst uit Telemark, waaronder een prachtig interieur dat gedecoreerd is volgens de **rosemaling-schildertechniek**, een specialiteit van deze streek. Verder zijn er reconstructies van de woon-en werkvertrekken van Hendrik Ibsen te zien. De gebouwen in het museum tonen de bouwstijlen van de verschillende regio's. *Verlaat Skien over weg 36 in noordelijke richting en neem in Ulefoss links weg 359.*

Vrangfoss B2

De **sluser** ('sluis') van **Vrangfoss** tussen Ulefoss en Lunde is de interessantste op de route langs het Telemarkkanaal (zie *kader blz. 194*). De sluis heeft vijf sluiscolken en overbrugt een hoogteverschil van 23 m.

Rijd terug naar de 359 en blijf weg 36 volgen.

Seljord B2

📍 *Brøløsvegen 2B - ☎ 35 05 04 00 - www.visittelemark.com/seljord - half juni-half aug.: ma-vr 9.00-17.00, za 12.00-15.00 u; half aug.-half juni: ma-vr 8.00-15.00 u.*

Deze kleine industriestad ligt aan de oostelijke punt van het gelijknamige meer, dat het domein zou zijn geweest waar Selma, een plaatselijk 'monster van Loch Ness', zich bij voorkeur ophield. Een goedkope reclamestunt? Of nóg een mysterie in een gebied dat naar het schijnt ook al door elfen wordt bewoond? Oordeel zelf! Bekendheid dankt het dorp aan zijn kleine romaanse Sint-Olafkerk uit de 12de eeuw, een grote landbouwbeurs en een belangrijk countryfestival. Vanaf **Seljord** slingert de weg (*E134 richting Kviteseid*) over de steile beboste hellingen. Aan de balkons van de witgeschilderde boerenhoeven hangen fleurige bloembakken en er is bijna altijd wel een *stabbur* in de buurt.

Een hangbrug overspant het meer. De bochten in de weg bieden een mooi uitzicht over de omliggende landschappen.

Neem nog voor Kviteseid, in Brunkeberg, rechts de E134.

ZUID-NOORWEGEN

Morgedal B2

7 km verder. Uit Morgedal kwam in 1994 de olympische vlam naar de Winter spelen in Lillehammer. Het vuur werd ontstoken in het huis waar in 1825 **Sondre Norheim** werd geboren, de eerste Noorse skikampioen. Zijn standbeeld staat nog altijd op het dorpsplein (zie kader op de blz. hiernaast).

Norsk Skieventyr (Noors Skiavontuur) – ☎ 35 06 90 80 - en.vest-telemark.museum.no - juni-aug.: 10.00-18.00 u (17.00 u alleen begin en eind aug.); sept.-mei: ma-vr 10.00-17.00, za 11.00-17.00, zo 11.00-18.00 u - NOK 100 (tot 17 jaar NOK 50). Het Noorse Skicentrum is gewijd aan de geschiedenis van de skisport, inclusief een reconstructie van het chalet en het atelier van de skikampioen Sondre Norheim. Verder worden op drie schermen spectaculaire films vertoond.
Rijd terug naar Brunkeberg en volg weg 41.

Kviteseid B2

Net als Seljord ligt dit dorpje aan een meer in een schilderachtige omgeving. Rijd verder tot Vrådal en neem rechts weg 38.

Tussen Vrådal en Dalen loopt de weg langs het **Vråvatnmeer** en dan door de bergen omhoog, om uiteindelijk weer af te dalen met pittoreske vergezichten over **Dalen** en het meer.

Dalen B2

☎ 35 07 56 56 - www.visittelemark.com/dalen - half juni-half aug.: 10.00-18.00, za, zo 10.00-16.00 u.

Dalen is vooral aantrekkelijk vanwege de ligging aan de uiterste westpunt van een meer in een smal gletsjerdal tussen statige bergen. Hier verbleven van het eind van de 19de eeuw tot omstreeks 1930 de leden van het Noorse koningshuis – en dan vooral in het beroemde hotel. Nu is Dalen vooral bekend als vertrek- en aankomstpunt van een mooie boottocht van/naar Skien door het **Telemarkskanalen** (zie kader hieronder en onder 'Tips' in het 'Adresboekje', blz. 198).

Eidsborg B2

5 km ten noorden van Dalen aan weg 45.

Vest-Telemark Museum – ☎ 35 06 90 90 - en.vest-telemark.museum.no - half juni-half.: 10.00-18.00 u (1ste helft juni en half aug.-half sept.: 11.00-17.00 u) - NOK 100 (6 tot 15 jaar NOK 50), combinatiekaartje met de kerk van Eidsborg. Dit openlucht-museum vertelt de geschiedenis van deze mooie plattelandsstreek aan de hand van meubilair, klederdracht, gereedschappen en mijnbouwactiviteiten. Het museum huist in twee oude boerenhoeven en hun bijgebouwen. In een

KANAAL VAN TELEMAR

Het **Telemarkskanalen** werd in vijf jaar aangelegd en in 1892 in gebruik genomen. Het is 110 km lang en verbindt Skien aan de zuidkust met Dalen in het hart van Telemark. Voordat het een toeristische attractie werd, was het kanaal een belangrijke economische verbindingssader voor het vervoer van vee, hout, goederen en – natuurlijk – mensen. De in totaal 18 houten sluizen worden handmatig bediend en maken het mogelijk om een hoogteverschil van zeeniveau tot 72 m te overbruggen. In Ulefoss splitst het kanaal in een korte arm in noordelijke richting naar Notodden, en een langere arm die westwaarts afbuigt en eindigt in Dalen aan de voet van de immense hoogvlakte van de **Hardangervidda**.

☎ Zie 'Tips' in het 'Adresboekje' op blz. 198 voor boottochten over het kanaal.

UITVINDINGEN UIT TELEMARCK

Door de vorm van de traditionele ski's en bindingen te veranderen, ontwikkelde **Sondre Norheim** nieuwe skitechnieken, die later wereldwijd werden overgenomen. In 1868 demonstreerde hij in Oslo de nieuwe mogelijkheden die zijn revolutionaire uitrusting bood: de *telemark-bocht* om van richting te veranderen en over korte afstand te remmen, en de *telemark-landing* om bij het skispringen de schok te kunnen opvangen.

De grondlegger van de moderne skisport emigreerde in 1884 naar de VS. In zijn nieuwe vaderland bleef hij de skisport promoten.

ervan is een inscriptie in runentekens uit omstreeks 1300 te zien. De mooie **Stavkirke** van Eidsborg met zijn schubbenmuren dateert uit de 13de eeuw. Tijdens restauratiewerkzaamheden in 1927 werden binnen 17de-eeuwse muurschilderingen ontdekt.

Uitstapjes ten noorden van Telemark

Regiokaart (blz. 190)

Heddal B2

► Vanuit Kongsberg (39 km): over weg 11 naar het zuiden en over de E134 naar Notodden, daarna 5 km verder richting Seljord. Vanuit Seljord (49 km): over de E134 naar het westen richting Notodden.

Deze kleine plattelandsgemeente dankt zijn bekendheid aan de schitterende staafkerk, de grootste van Noorwegen en een van de mooiste voorbeelden van middeleeuwse houtbouw.

Stavkirke★★★ – ☎ 92 20 44 35 - www.heddalstavkirke.no/lang/gb - half mei-half sept.: 10.00-17.00 u - de zondagen waarop in de kerk een dienst plaatsvindt: tot 13.00 u - NOK 80 (tot 16 jaar gratis), combinatiekaartje met het openluchtmuseum. Deze aan Maria gewijde staafkerk is nog steeds in gebruik als parochiekerk en zou volgens een inscriptie in runentekens in de overdekte galerij in 1242 zijn gebouwd. Toch is het koor zo'n honderd jaar ouder dan de rest van het gebouw: vermoedelijk was het ooit het schip van een eerdere kerk. De kerk werd herhaaldelijk verbouwd, maar is inmiddels in de oorspronkelijke middeleeuwse staat hersteld.

Interieur – Het westportaal met de ingang is het rijkst versierd met voor de 13de eeuw karakteristieke verstrengelde dier- en bladmotieven. Tussen het schip en de zijbeuken staan ronde zuilen met expressief gebeeldhouwde maskers. Aan de bovenzijde zijn ze door sint-andreaskruisen en horizontale balken met elkaar verbonden. Het enige middeleeuwse meubilair dat in de kerk bewaard is gebleven, is de houten zetel, die de 'zetel van de bisschop' wordt genoemd. De versiering met fijn gebeeldhouwde taferelen uit een legende uit de noordse mythologie zou erop kunnen wijzen dat hij van vóór de kerstening van Noorwegen dateert. Het altaar is uit 1667. De schilderingen op de muren van het schip en het koor dateren uit een periode die grofweg twee eeuwen bestrijkt; de meest recente schildering dateert uit het eind van de 17de eeuw.

Openluchtmuseum Heddal Bygdetun – ☎ 35 09 22 33 - half juni-aug.: 10.00-17.00 u - NOK 80 (combinatiekaartje met de kerk). Het museum, 300 m ten zuiden van de kerk, telt diverse oude, voor de architectuur in deze streek karakteristieke houten gebouwen waarvan sommige gemeubileerd en met kleurige, in de lokale **rosemaling-stijl** uitgevoerde muurschilderingen gedecoreerd zijn.

'DE SLAG OM ZWAAR WATER'

Zwaar water is een mengsel waarin waterstof is vervangen door deuterium. Het is 10 procent zwaarder dan gewoon water en wordt in bepaalde kernreactoren als moderator gebruikt om neutronen te vertragen en ze beter geschikt te maken voor de splitsing van uranium 235-atomen. Het is dus een onmisbare stof voor de werking van kernreactoren. Er is heel veel energie nodig om van gewoon water zwaar water te maken. In de jaren veertig konden alleen in de Norsk Hydro Hydrogen Electrolysis in Vemork grote hoeveelheden zwaar water worden geproduceerd. Door de fabriek in Vemork te saboteren werd voorkomen dat Hitler hier voldoende voorraad zwaar water zou inslaan om een atoombom te produceren. In 1948 namen **Titus Vibe-Müller** en **Jean Dréville** op de historische locatie in Vemork de Frans-Noorse film getiteld *Operation Swallow: The Battle for Heavy Water* op, waarin op één uitzondering na de parachutisten van de Noorse vrijkorpsen die destijds aan de operatie deelnamen hun eigen rol vertolkten.

Rjukan B1

👉 *Vanuit Kongsberg (87 km): via weg 37 naar het noorden. Vanuit Dalen (88 km) via weg 33 (richting Åmot) en daarna weg 37 naar het noorden.*

📍 *Torget 2 - ☎ 35 08 05 50 - visitrjukan.com/en - juli-aug.: ma-vr 9.00-19.00, za-zo 10.00-18.00 u; sept.-juni: ma-vr 8.00-15.30 u.*

De industriestad Rjukan ligt als een lint aan de voet van de indrukwekkende Gausta, een berg in het noorden van het **Telemarkmassief**, en is dan ook een ideaal vertrekpunt voor langeafstandswandelingen door de bergen. Het industrieel erfgoed van **Rjukan-Notodden**, een complex van arbeiderswoningen, fabrieken, waterkrachtcentrales en hoogspanningsmasten, illustreert de hoogtijdagen van de industrie aan het begin van de 20ste eeuw en kreeg in 2015 de status van Unesco-werelderfgoed. **Rjukan** werd tijdens de Tweede Wereldoorlog onverwacht beroemd als toneel van een hevige strijd om de controle over de aldaar geproduceerde voorraden zwaar water, een 'grondstof' voor de productie van atoombommen (*zie kader hierboven*). In de centrale van Vemork werd **zwaar water** geproduceerd en opgeslagen. De Duitsers verscheepten de voorraad naar Duitsland; in mei 1940 hadden ze anderhalve ton van de vloeistof uit Noorwegen weggehaald. Zodra de geallieerden hiervan hoorden, werd een sabotageactie voorbereid; de aanval op de centrale vond in februari 1943 plaats en slaagde. Een paar maanden later al produceerde de centrale echter opnieuw zwaar water, waarop de geallieerden de fabriek platbombardeerden. De productie werd stilgelegd, maar de voorraden bleven gespaard. De Duitsers besloten ze naar Duitsland over te brengen. In februari 1944 blies het verzet de veerboot op die het zwaar water over het Tinnsjømeer vervoerde. De strijd om het zwaar water heeft al met al een jaar geduurd en kostte het leven aan dertig Britse soldaten en veertig Noorse burgers.

SPIEGELTJE, SPIEGELTJE...

Door de hoge bergen ligt een groot deel van Rjukan van september tot maart altijd in de schaduw. Maar de zon is terug!

Dit 'wonder' kwam tot stand door de plaatsing van drie immens grote spiegels op een van de bergghellingen, 450 m boven de stad. De spiegels of 'heliostaten' weerkaatsen de zonnestralen naar het marktplein, waar de bewoners voortaan heerlijk in de zon kunnen zitten.

De staaferk van Heddal
W. Fuchs/Bilderberg/Photononstop

Norsk Industriarbeider Museum – ☎ 35 09 90 00 - english.nia.eyego.no - half juni-half aug.: 10.00-18.00 u; begin mei-half juni en half aug.-eind sept.: 10.00-16.00 u; okt.-april: di-vr 12.00-15.00, za, zo 11.00-16.00 u - NOK 90 (kind NOK 60). In de oude centrale, 7 km ten westen van Rjukan, is nu dit museum gevestigd. Het museum is gewijd aan het dagelijks leven van de fabrieksarbeiders en -arbeidsters. Verder zijn er tentoonstellingen ingericht over de strijd die hier om de voorraden zwaar water is geleverd en over de opwekking van hydro-elektriciteit.

🚶 De **Krossobanen** of kabelbaan tussen Rjukan en het museum voert naar een uitkijkpunt op meer dan 880 m hoogte met uitzicht over de omgeving. Wie wil, kan teruglopen of -fietsen. www.krossobanen.no - half juni-half aug.: 9.00-20.00 u; half aug.-half juni: 10.00-16.00 u (vr-zo 10.00-20.00 u) - NOK 130 re-tourtje (kind NOK 60).

Hardangervidda AB1-2

Informatiecentrum op 11 km van Rjukan over weg 37 naar het westen - Skinnarbu - ☎ 35 08 05 50 - <https://hardangervidda.com/en/> - juni-half okt.: ma-vr 10.00-16.00, za 10.00-14.00 u; half okt.-mei: vraag inl.

Over de immens grote hoogvlakte met de ontelbaar vele meren loopt maar één weg: weg 7 tussen Geilo en Eidfjord, in de richting van Bergen, maar het plateau is vanuit het zuiden ook over de E134 bereikbaar. Hier, op deze eindeloze, verlaten vlakte waar alleen korstmossen groeien en waar in alle rust een paar kuddes rendieren grazen, lijkt niets de nog altijd ongerepte natuur te kunnen verstoren, of het moeten de sneeuwscooters of de veelkleurige schermen zijn die skiërs meesleuren naar nieuwe sensaties.

🌿 Raadpleeg de site voor informatie over langsafstandswandeltochten in de zomer en langlauf-tochten in de winter over loipes (veel berghutten) in het **Nationaal Park Hardangervidda** (vooral vanuit Geilo - zie blz. 185). Zie ook onder 'Sport en ontspanning' in het 'Adresboekje' op blz. 199.

Beklimming van de Gaustatoppen

13,5 km ten oosten van Rjukan met de auto: volg gedurende 4 km de E137, steek dan de brug naar rechts over en rijd 8 km verder naar het begin van een gemarkeerd pad waarover u in 2 uur naar de top wandelt. Met de Gaustabanen, een trein en een ondergrondse tandradbaan, kunt u ook bij de top komen (eind juni-half okt. 10.00-18.00 u; half feb.-mei 10.00-18.00 u - NOK 250 enkeltje en NOK 350 retour, kind NOK 125/175).

De top van deze fascinerende berg (1883 m hoog) biedt u bij mooi weer een schitterend uitzicht over het gehele zuiden van Noorwegen! Vanwege de belangrijke strategische positie heeft de NATO hier een radiostation laten neerzetten, dat te allen tijde te bereiken was via een tunnel met een trein en tandradbaan. Die bleef geheim tot het einde van de Koude Oorlog in de jaren negentig. Nu maken de toeristen er gebruik van.

TELEMARK: ADRESBOEKJE

AANKOMST EN VERTREK

Skien en Notodden zijn bereikbaar per **trein** (richting Oslo, Kongsberg), de rest van Telemark alleen over de **weg**. Er rijden **bussen** tussen Dalen en Åmot (22 km naar het noorden, aan de E134), waar veel bussen op de lijn Oslo-Haugesund stoppen. Rjukan heeft een busverbinding met Notodden, Kongsberg en Oslo (3.30 uur).

TIPS

De meren en sluizen van het Telemarkskanal – Van half mei tot begin september vaart er 3 tot 6 keer per week een **ferry** tussen Dalen en Skien (duur ca. 9 uur, NOK 995 enkele reis). De boot vaart over een 105 km lang kanaal dat in 1892 werd voltooid, door een aantal meren loopt en 18 sluizen telt. Vanuit Skien of Dalen worden kortere **boottochten** (2 uur en langer - vanaf NOK 525) georganiseerd; bij sommige tochten worden voor de terugreis touringcars ingezet. Informatie: www.visittelemark.no/telemarkskanal/.

OVERNACHTEN

Overall in de regio zijn in de dalen en op de oevers van meren **campings** te vinden. Er zijn **jeugd-**

herbergen in Skien, Gaustatoppen (15 km van Rjukan) en Lunde. Het hele jaar geopend. Informatie: hihostels.no.

Skien

DOORSNEPRIJZEN

Thon Hotel Høyers – Kongensgate 6-8 - ☎ 35 90 58 00 - www.thonhotels.com - 📍 - 100 kamers NOK 1 081/1449 ☞. Dit hotel bestaat al sinds het eind van de 19de eeuw en is nu in handen van hotelketen Thon. Centraal gelegen en comfortabel, maar onpersoonlijk.

Seljord

DOORSNEPRIJZEN

Seljord Hotell – Brølosvegen 18 - ☎ 35 06 40 00 - seljordhotel.no - 📍 - 21 kamers NOK 1350 ☞. Dit grote houten huis, een voormalig poststation (1857) en school, is nu een gastvrij, comfortabel hotel.

Dalen

DOORSNEPRIJZEN

Dalen B & B – Aasmund Nordgaardsveg 6 - ☎ 92 81 70 12 - www.dalenbb.com - 13 kamers NOK 990/1290 ☞. Een modern 'chalet' met mooie kamers (met en zonder badkamer). Vriendelijke ontvangst en verhuur van fietsen en kano's.

Vertaling	Bep Fontijn, Rob de Ridder, Willemien Werkman
Eindredactie	Karin Evers
Opmaak	Asterisk*, Amsterdam
Omslagfoto	Francesco Ricca lancomino/iStock.com
Oorspronkelijke titel	Norvège
Oorspronkelijke uitgever	Michelin, Parijs
Uitgevers	Philippe Orain (Michelin, Parijs) Lieven Defour (Lannoo, Tielt)
Eindredactie	Lucie Fontaine
Redactie	Gilles Guérard, Ilan Klipper, Elisabeth Morris, Pierre Plantier, François Sichet, Olivier Truc
Grafisch ontwerp	Christelle Le Déan, Sandro Borel
Omslagontwerp	Keppie&Keppie, Varsenare
Cartografie	Theodor Cepraga, Evelyne Girard, Thierry Lemasson, Alain Robert
Met dank aan	Delphine Vallon (VisitNorway), Maria Gaspar, Marie Simonet, Sophie Roques, Anne-Sophie Hedan, Bénédicte Lathes, Isabelle Foucault, Marion Desvignes-Canonne, Irina Răcaru

© Michelin

© Cartografie: Michelin

© Nederlandse tekst: Uitgeverij Lannoo, nv, Tielt, 2019

Het redactieteam heeft de grootste zorg besteed aan de samenstelling en de controle van deze gids. Maar omdat de gegevens voortdurend gewijzigd worden, moet de praktische informatie (prijzen, adressen, bezoeken, telefoonnummers, bezienswaardigheden, internetadressen) worden beschouwd als een aanwijzing. Het is dan ook best mogelijk dat bepaalde info bij het verschijnen van deze gids niet helemaal correct of volledig is. Wij kunnen daar niet verantwoordelijk voor worden gesteld.

Deze gids bestaat voor en door u; u bewijst ons dan ook een grote dienst door eventuele tekortkomingen of vergissingen te melden. Aarzel niet om ons uw opmerkingen en suggesties over de inhoud van deze gids mee te delen. Bij een eerstvolgende bijgewerkte editie zullen wij daar rekening mee houden.

Contactadres

De Groene Reisgids
Uitgeverij Lannoo
Kasteelstraat 97
B-8700 Tielt
degroenereisgids@lannoo.be

De Groene Reisgids
Uitgeverij Terra Lannoo bv
Postbus 23202
1100 DS Amsterdam Zuidoost
info@terralannoo.nl

www.lannoo.com

D/2019/45/409 - NUR 512
ISBN 978 94 014 5733 0

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.